

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE ÎN COMUNA VÂNĂTORI, JUDEȚUL IAȘI

DE

CONSTANTIN ICONOMU și VASILE CHIȘCĂ

Comuna Vânători (județul Iași), ca toate unitățile administrative similare din țara noastră, are înregistrate prin cercetări de suprafață numeroase stațiuni arheologice, o mare parte dintre acestea nebeneficiind încă de săpături sistematice¹. Prin cercetări de suprafață și descoperiri ocazionale apar însă unele obiecte care, în afară de faptul că documentează existența unor vestigii antice, prin valoarea lor intrinsecă prezintă o anumită importanță pentru mai buna cunoaștere a unor categorii de materiale, unele dintre acestea fiind mai rar sau deloc atestate. Așadar, prezentăm, în ordine cronologică, patru piese descoperite întâmplător în comuna Vânători, județul Iași:

1. Prima este un pandativ rombic, din gresie, cu capetele rotunjite. Spart, a putut fi lipit și întregit, astfel încât cunoaștem forma sa inițială (fig. 1/1; 3/1). Piesa a fost găsită spartă în mai multe fragmente, clivând totodată pe lungimea sa poate și datorită faptului că a fost inegal trecută prin foc, o porțiune având culoare brun-cenușie, față de restul piesei care este de culoare cărămizie. În partea centrală prezintă un orificiu circular, neregulat în profil datorită utilizării a două instrumente de perforat cu diametre diferite (fig. 1/1). Dimensiuni: lungimea 9 cm; lățimea 6,1 cm; diametrul orificiului circular 1,1 cm – 1,4 cm; grosimea 0,9 – 1 cm. Pandantivul a fost găsit în satul Crivești, comuna Vânători, punctul „Piciorul Corbului”².

În urma unei noi cercetări de suprafață în acest punct, efectuată în anul 1986, s-au recoltat fragmente ceramice cu pictură tricromă și un fragment cu decor adâncit ce aparțin etapei Cucuteni A3 (fig. 3/3-5). În prima epocă a fierului, peste așezarea neolitică s-a suprapus o locuire a grupului Corlăteni, după cum o dovedește un fragment de ceașcă cu decor de caneluri în bandă³ (fig. 1/4; 3/2). Pandantivii rombici, executați în general din lut ars sunt tipici pentru aspectul Stoicani-Aldeni, întâlnindu-se în toate trei etapele acestuia, în așezările de la Stoicani, Bârlălești, Suceveni, Lișcoteanca III, Lățești, Igești, Vulcănești, Dodești⁴. De asemenea, pandantivii rombici apar și la gâtul idolilor antropomorfi feminini descoperiți în așezarea etapei a III-a a acestui aspect de la Suceveni⁵. Prezența acestui tip de piesă la Crivești-Piciorul Corbului se explică prin influența directă a fazei finale a aspectului Stoicani-Aldeni asupra etapei Cucuteni A3⁶. Această situație este documentată și prin descoperirile de ceramică cu pictură tricromă ce aparțin etapelor Cucuteni A2-A3 la Stoicani⁷ și Aldeni⁸ care dovedesc, împreună cu pandantivul de la Crivești, că ultima etapă a

¹ Piese, nepublicate, se află în colecția Muzeului de istorie din Iași. Menționăm că în 1988 a fost realizat în punctul „Poienița”, din satul Hârtoape, comuna Vânători, un mic sondaj care a pus în evidență locuiri din Hallstattul timpuriu, Latène și secolele II-IV e.n.

² Așezarea de la „Piciorul Corbului” a fost înregistrată de V. Chirica și M. Tanasachi în *RAJI*, II, 1985, Iași, p. 400, LXXVI. 1. E, în satul Todirești, comuna Todirești, jud. Iași, unde prin cercetări de suprafață fusese documentată anterior o așezare a culturii Cucuteni. În urma cercetării de suprafață din anul 1986, s-a constatat că promontoriul pe care se află stațiunea de la „Piciorul Corbului” aparține satului Crivești, comuna Vânători, iar podișul, satului Todirești, comuna Todirești.

³ Așezarea hallstattiană nu a fost înregistrată în *RAJI*.

⁴ I. T. Dragomir, *Eneoliticul din sud-estul României. Aspectul cultural Stoicani-Aldeni*, București, 1983, p. 104-105, fig. 56/11,

14, 15; fig. 57; cf. și Ghenuță Coman, *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București, 1980, p. 306, fig. 96; p. 130, 189, 265.

⁵ I. T. Dragomir, *op. cit.*, p. 98-99, fig. 51/12-16.

⁶ M. Simion, *Unele probleme ale aspectului cultural Stoicani-Aldeni*, în *SCIVA*, 37, 1986, 1, p. 27-28; E. Comșa, *Les relations entre les cultures Cucuteni et Gumelnița*, în *La civilisation de Cucuteni en contextes européens*, Univ. „Al. I. Cuza”, Iași, 1987, p. 84-85.

⁷ M. Petrescu-Dîmbovița, *Cetățuia de la Stoicani*, în *Materiale*, I, 1953, p. 85-86, fig. 33/9, 11.

⁸ Gh. Ștefan, *Raport asupra săpăturilor de pe dealul „Balaurul”, comuna Aldeni, jud. Buzău*, în *Raport MNA*, București, 1944, p. 74.

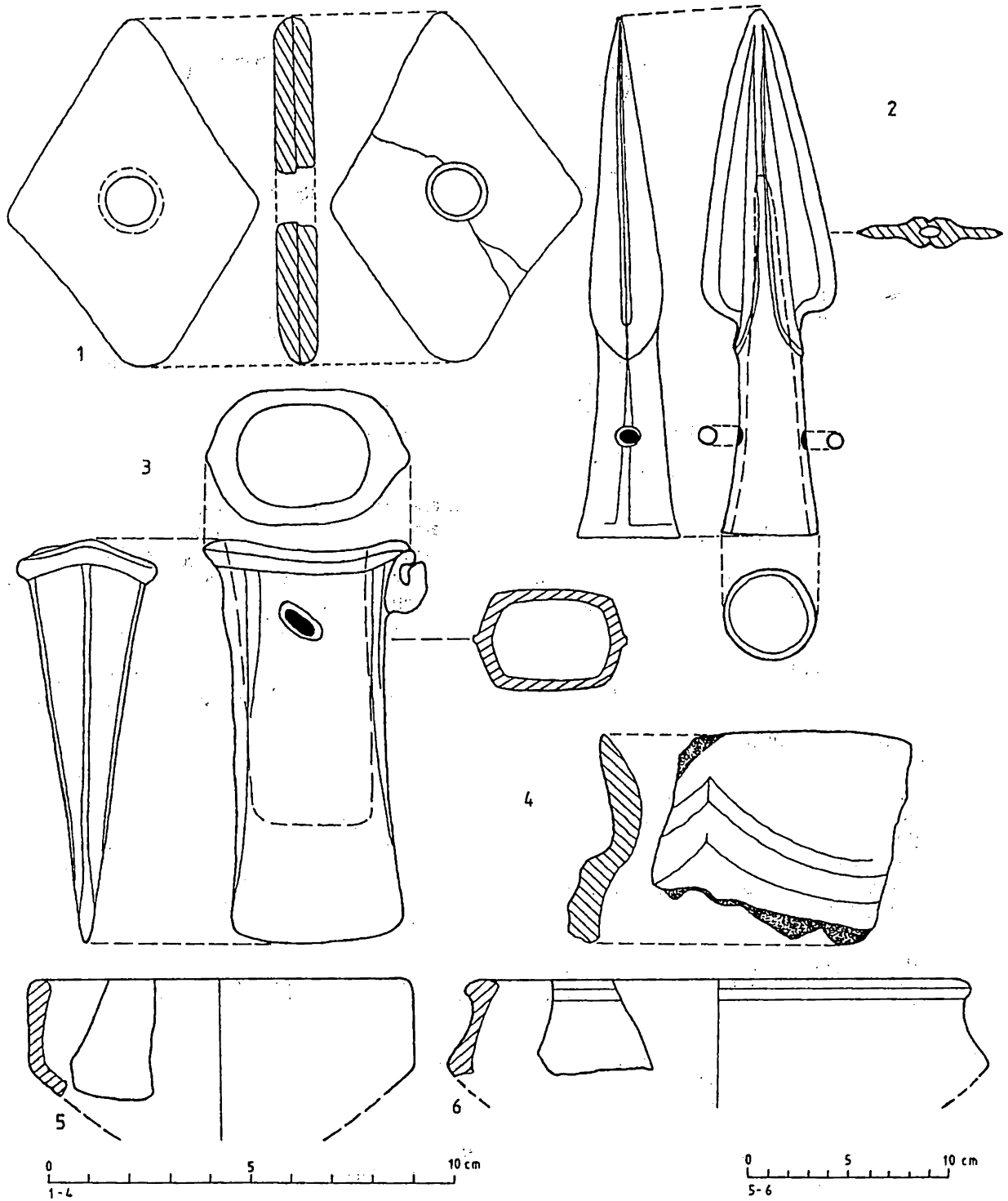

Fig. 1. Pandativ rombic de gresie de tip Stoicani-Aldeni de la Crivești (1), vârf de lance (2) și celt de bronz (3) de la Hârtoape, fragment ceramic din prima epocă a fierului de la Crivești (4) și două fragmente de vase din secolele II-III e.n. de la Hârtoape (5-6).

aspectului Stoicani-Aldeni poate fi cel puțin sincronizată cu începutul etapei Cucuteni A3⁹. La aceasta trebuie adăugat și faptul, că o parte din aria culturală a aspectului final Stoicani-Aldeni a fost ocupată de purtătorii etapei Cucuteni A3, ceea ce a determinat un strâns contact și legături de interdependență culturală între purtătorii celor două culturi¹⁰. Totodată, trebuie remarcat că pandantivul rombic de la Crivești este cea mai nordică descoperire de tip Stoicani-Aldeni într-un mediu Cucuteni.

2. Alte două obiecte de bronz provin din satul Hârtoape, comuna Vânători, județul Iași. Punctul „Podiș”, unde au fost descoperite întâmplător, a făcut obiectul unei cercetări de suprafață, care însă nu a furnizat nici un alt material arheologic care să permită o mai bună încadrare cronologică și culturală. Cele două piese sunt un vârf de lance și un celt.

2a. Primul dintre acestea, vârful de lance, este întreg, având formă de frunză, obținută prin amplasarea a două aripioare de o parte și de alta a manșonului (fig. 1/2; 3/6). Pe ambele fețe, simetric, se află două nervuri în relief, ce se arcuiesc în afară, pe manșon. Manșonul, de formă conică, prezintă două orificii dispuse simetric, pentru cuiele de fixare în tija de lemn. Vârful de lance a fost turnat într-o formă bivalvă, urma sudurii, netezită, aflându-se în continuarea planului aripioarelor. Dimensiuni: lungimea maximă 13,4 cm; lățimea maximă a frunzei 3,4 cm; diametrul manșonului la baza aripioarelor 1,6 cm; diametrul maxim al conului 2,6 cm; lungimea găurii pentru fixarea tije de lemn 9,1 cm; grosimea tablei de bronz a manșonului la bază 0,2 cm; distanța de la baza manșonului până la orificiul pentru prinz cuiele 2,2 cm. Acest tip de vârf de lance prezintă numeroase analogii în depozitele de bronzuri și în descoperirile izolate de la sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului. Astfel, în Transilvania, el apare în depozitele de la Șieu¹¹, Rebrîșoara I¹², Mociu¹³, Panticu¹⁴ și Uriu¹⁵ din bronzul târziu. De asemenea, în Transilvania se găsește în depozitele de la Aluniș¹⁶, Uioara de Sus¹⁷, Berzasca¹⁸, Caransebeș¹⁹, Cincu²⁰, Galoșpetreu²¹, Suseni²², Zlatna III²³, Șpălnaca II²⁴ și, în Moldova, în depozitul de la Ilișeni²⁵, toate din Ha A1.

În fazele următoare ale Hallstattului, prezența acestui tip se rarește. Astfel, în Ha A2 apare în numai două depozite transilvănene de la Variaș²⁶ și Zlatna II²⁷, și, în Ha B1, la Cornești²⁸ și Rafaila²⁹, din Moldova. Analogii care să meargă până la identitate cu piesa de la Hârtoape se găsesc doar în depozitele transilvănene de la Uioara de Sus³⁰ și Zlatna III³¹, ambele din Ha A1. În descoperiri izolate se cunoaște o piesă similară la Boldești, comuna Todirești, județul Iași³² și la Mitocaș-Suceava, ambele datate larg la sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului³³; un alt vârf de lance de la Poarta Albă, lângă Medgidia, este încadrat cronologic ca și piesele anterioare³⁴. Având în vedere analogiile amintite mai sus și identitățile cu piesele similare de la Uioara de Sus și Zlatna III, piesa de la Hârtoape, ca și cea de la Boldești, poate fi datată în Ha A1.

2b. Cel de al doilea obiect este reprezentat de un celt de bronz, descoperit, de asemenea, în satul Hârtoape, punctul „Podiș”, dar fără să știm dacă a fost găsit asociat sau nu cu vârful de lance apărut în același loc (fig. 1/3; 3/7). Celtul, de tip transilvănean, prezintă gura îngroșată, ușor concavă, toartă, tăiș curb și fețe foarte late. Celtul este destul de grosolan lucrat și cu defecte de prelucrare. Astfel, se mai observă cusăturile de la turnare, pe una din fețele late apare în mod accidental un orificiu, toarta este incomplet turnată, ca și o mică porțiune din gură. Dimensiuni: lungimea 9,5 cm; lățimea și grosimea maximă la gură, respectiv 5 cm și 3,3 cm; lățimea tăișului pe coardă 4 cm; adâncimea găurii pentru coadă 7,2 cm. Celtul de tip transilvănean se întâlnește, începând cu bronzul tâziu, în seriile Uriu-Domănești, Rusești-Băleni, Drajna de Jos, Oinac și Nicolae Bălcescu³⁵ și în depozitele din Hallstattul timpuriu, după

⁹ E. Comșa, *Date noi referitoare la contactele dintre comunitățile Aldeni II și cele ale culturilor vecine*, în *Carpica*, XVII, 1985, p. 30-31.

¹⁰ E. Comșa, *Les relations...*, p. 85.

¹¹ M. Petrescu-Dîmbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, București, 1977, p. 70 și p. 203, pl. 65/14.

¹² *Ibidem*, p. 67, 200, pl. 60/10.

¹³ *Ibidem*, p. 64, 198, pl. 56/26.

¹⁴ *Ibidem*, p. 65, 199, pl. 58/6-7.

¹⁵ *Ibidem*, p. 71, 205, pl. 69/11.

¹⁶ *Ibidem*, p. 82, 227, pl. 114/10.

¹⁷ *Ibidem*, p. 114-118, 298, pl. 251/1-3, 12.

¹⁸ *Ibidem*, p. 83, 229, pl. 117/6.

¹⁹ *Ibidem*, p. 87, 233, pl. 125/16.

²⁰ *Ibidem*, p. 88-90, 235, pl. 130/9.

²¹ *Ibidem*, p. 94-95, 243, pl. 146/1, 4.

²² *Ibidem*, p. 107-108, 267, pl. 190/5.

²³ *Ibidem*, p. 119, 312, pl. 278/15.

²⁴ *Ibidem*, p. 108, 112, 273, pl. 201/22; 202/4.

²⁵ *Ibidem*, p. 119-120, 313, pl. 280/13.

²⁶ *Ibidem*, p. 124-125, 320, pl. 293/10.

²⁷ *Ibidem*, p. 125, 320, pl. 294/8.

²⁸ *Ibidem*, p. 128-129, 326, pl. 306/19.

²⁹ *Ibidem*, p. 139, 343, pl. 339/10.

³⁰ *Ibidem*, p. 298, pl. 251/1.

³¹ *Ibidem*, p. 312, pl. 278/15.

³² V. Chirica, M. Tanasachi, *op. cit.*, 2, p. 402, fig. 46/12, p. 542. Comuna Todirești se află în vecinătatea comunei Vânători și, ca atare, cele două vârfuri de lance ar putea proveni din același atelier.

³³ M. Ignat, *Noi descoperiri de piese de bronz în zona Sucevei*, în *Suceava*, XX, 1993, p. 375-377, fig. 1/1.

³⁴ E. Comșa, *Obiect de bronz descoperit lângă Medgidia*, în *Rev. Muz.*, V, 1968, 4, p. 347, neilustrat.

³⁵ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, p. 73-80; M. Rusu, *Depozitul de bronzuri de la Balșa*, în *Sargetia*, 4, 1966, p. 25-26, varianta principală B.

cum urmează: în Ha A1 în seriile Cincu-Suseni, în depozitele de la Ilișeni³⁶ și Gioseni³⁷ din Moldova și de la Sacoți din Oltenia³⁸; în Ha A2 în depozitele ce aparțin seriei Jupalnic-Turia³⁹ și în Ha B1, în depozitele seriei Moigrad-Tăuteu⁴⁰. Având în vedere circulația relativ îndelungată a celului de tip transilvănean, piesa de la Hârtoape se poate data din bronzul final până în Ha B1. Descoperirea în același loc, la „Podiș”, a vârfului de lance din Ha A1 ar putea oferi posibilitatea atribuirii acestui obiect aceleiași etape.

3. Ultima piesă, reprezentată de o formă de turnat din gresie, a fost descoperită în vatra satului Hârtoape, comuna Vânători, în grădina locuitorului Gh. Dimitriu.

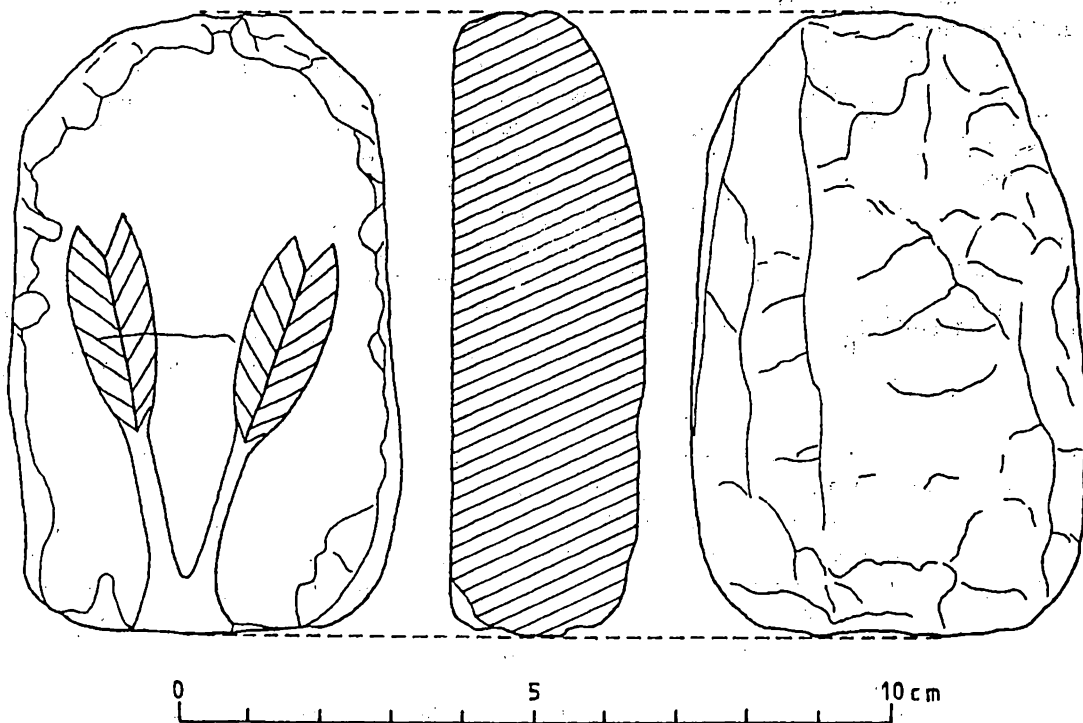

Fig. 2. Formă de turnat din gresie, din secolele II-III e.n. de la Hârtoape.

Piesa de formă aproximativ paralelipedică, cu marginile rotunjite, prezintă una din fețele late netezită, iar cea opusă cioplită și rotunjită pe muchii (fig. 2; 3/8). Pe fața lată, netezită, a fost gravată forma obiectului de turnat reprezentată de două frunze alungite pe care s-au redat nervurile. Frunzele la vârfului sunt crestate iar codițele se unesc în dreptul conului de turnare. Ceea ce trebuie avut în vedere este adâncimea mică a gravării. Astfel, frunzele au fost săpate cu adâncimea de 0,6 mm, iar codițele de numai 1 mm. Așa cum se prezintă această piesă, cu con de turnare, dovedește că ea a fost utilizată ca formă de turnat monovalvă acoperită pentru podoabe de metal, probabil prețios. Dimensiuni: lungimea maximă a piesei 9,1 cm; lățimile maxime – 5 cm și 5,4 cm; grosimea maximă 2,5 cm; lungimea frunzelor cu peduncul 5,9 cm și 5,7 cm; lățimea maximă a frunzelor 1,1 cm; lungimea frunzelor fără peduncul 3,4 cm. Forma de turnat a fost lucrată cu îngrijire și nu s-au observat obișnuitele pete roșcate sau cenușii de la întrebuințare. Întrucât această piesă nu prezintă analogii, a fost efectuată o cercetare de suprafață la locul de găsimă. Astfel, din grădina lui Gh. Dimitriu, terminată printr-o râpă către malul de vest al Siretului, unde s-a descoperit inițial forma de turnat, au fost recoltate mai multe fragmente ceramice. Dintr-o primă categorie fac parte fragmente din pastă cărămie sau neagră-cenușie, poroasă, lucrate cu mâna și fragmente ceramice lucrate la roată din pastă fină cenușie (fig. 1/5). Un singur fragment, din pastă cărămie, lucrat la roată, este acoperit cu angobă roșie, lustruită în benzi orizontale (fig. 1/6). Materialul ceramic, deși puțin numeros, provine dintr-o așezare a dacilor liberi din secolele II-III e.n. Deși lipsesc analogiile pentru podoabele

³⁶ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, p. 80-120.

³⁷ Al. Vulpe, V. Căpitanu, *Depozitul de bronzuri de la Gioseni*, în *Carpica*, XX, 1989, p. 69-81.

³⁸ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, p. 120, 314, pl. 281/11-12.

³⁹ *Ibidem*, p. 121-125.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 125-139.

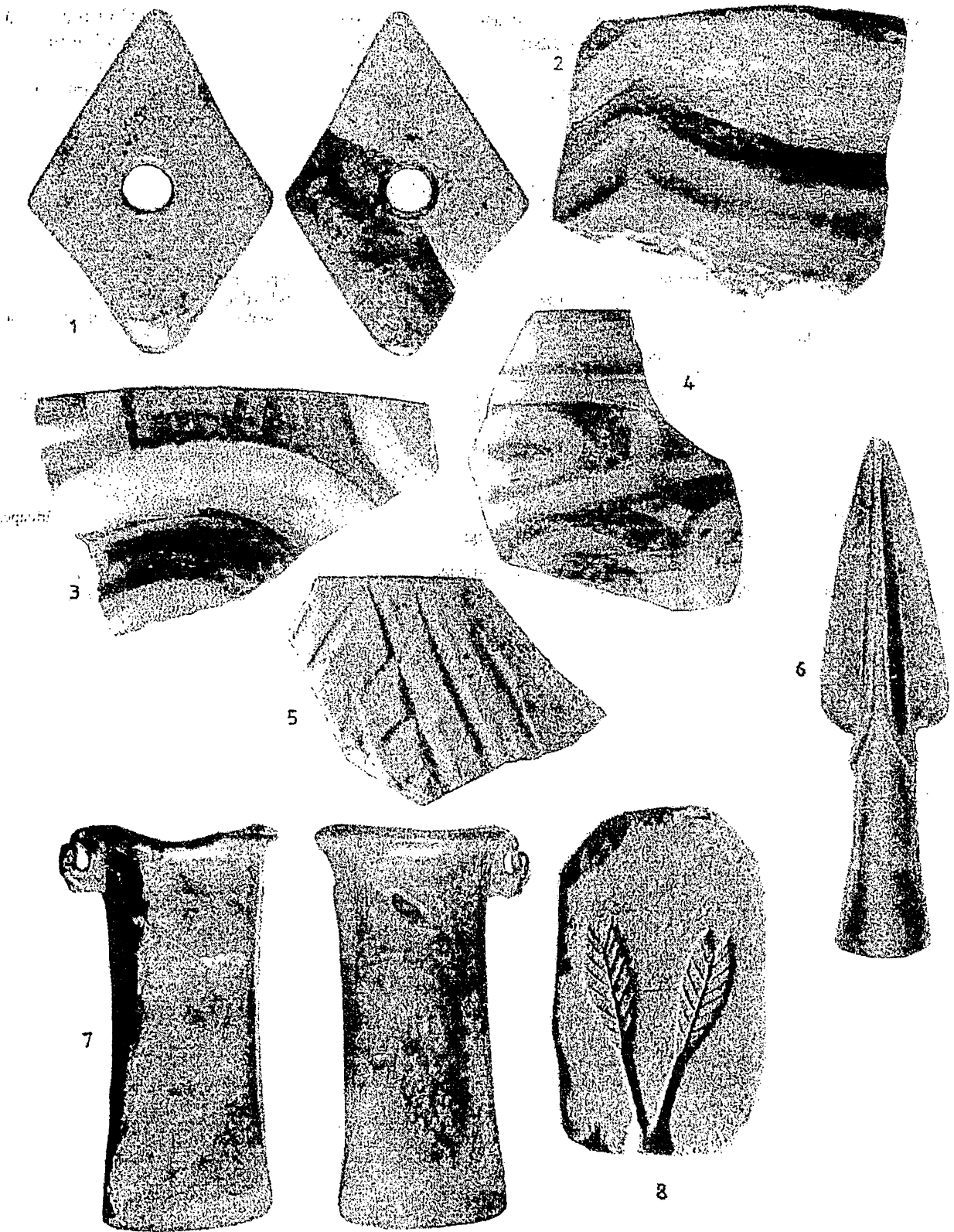

Fig. 3. Pandativ rombic de tip Stoicani-Aldeni de la Crivești (1), fragment ceramic din prima epocă a fierului (2) și fragmente de vase Cucuteni A3 de la Crivești (3-5), vârf de lance (6) și celt de bronz (7) de la Hârtoape, formă de turnat din gresie, din secolele II-III e.n. de la Hârtoape (8).

turnate cu piesa de la Hârtoape, este posibil ca aceasta să aparțină secolelor II-III e.n., ea putând fi asociată cu materialul ceramic din această perioadă găsit în același loc. Menționăm totodată, că decorul așa-numit de „brăduș”, lustruit sau pictat, apare frecvent pe ceramica dacilor liberi din Moldova. Un vas din necropola de la Poienești prezintă acest tip de ornament, care se aseamănă cu frunzele gravate pe forma de turnat de la Hârtoape⁴¹.

DÉCOUVERTES ARCHÉOLOGIQUES DANS LA COMMUNE DE VÂNĂTORI, DÉPARTEMENT DE IAȘI

RÉSUMÉ

On a fait publier quelques objets découvertes par hasard dans la commune de Vânători, département de Iași.

Le premier, un pendentif dont la forme est de losange, à orifice central, a été découvert dans le village de Crivești, à l'endroit nommé „Picioarul Corbului”, dans un situs néolithique du type Cucuteni A3 et représente la présence la plus septentrionale d'un objet appartenant au faciès culturel Stoicani-Aldeni.

D'autres objets en bronze découvertes dans le village de Hârtoape, à l'endroit „Podiș”, sont: une lance et une hache à douille de la variante de Transylvanie, les deux pouvant être datées Ha A1.

La quatrième pièce, un moule en grès, qui a servi à écarter des parures en forme de feuille d'arbre. On a découvert cet objet aussi dans le village de Hârtoape, dans un situs de Daces libres des IIe et IIIe siècles n.è.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. Pendentif en forme de losange, en grès, du type Stoicani-Aldeni de Crivești (1), lance (2) et hache à douille (3) de Hârtoape; fragment céramique du premier âge de fer de Crivești (4) et deux fragments céramiques des IIe-IIIe siècles n.è. (5-6).

Fig. 2. Moule en grès, IIe-IIIe siècles de n.è. de Hârtoape.

Fig. 3. Pendentif en forme de losange, en grès, du type Stoicani-Aldeni de Crivești (1), fragment céramique du premier âge du fer (2) et fragments céramiques Cucuteni A3 de Crivești (3-5), lance (6) et hache à douille (7) de Hârtoape, moule en grès, des IIe-IIIe siècles de n.è. de Hârtoape (8).

⁴¹ R. Vulpe, *Săpăturile de la Poienești din 1949*, în *Materiale*, I, 1953, p. 323-324, M. 39, fig. 123; Gh. Bichir, *Cultura carpică*, București, 1973, p. 81, pl. CXVII/3; pentru aceasta vezi și M. Comșa, *Brădulețul (arborele vieții) pe ceramica geto-dacică și*

semnificația sa simbolică, în *Relations thraco-illyro-helléniques. Actes du XIVe symposium national de thracologie, Băile Herculane (14-19 sept., 1992)*, București, 1994, p. 315-334.